

Om storkonflikter bør man ikke spørge

ANALYSE

Christian Lyhne Ibsen & Søren Kaj Andersen

Bragt i revideret udgave i Politiken 11. april 2014

I dag kl. 12.30 løfter forligsinstitutionen sløret for, om dette års overenskomstforhandlinger på LO/DA-området ender i storkonflikt eller fredelig fornyelse af overenskomsterne. I den sammenhæng melder spørgsmålet sig: Hvornår får vi (igen) storkonflikt? Mange forhandlere og kommentatorer er op til offentliggørelsen blevet spurgt til konfliktrisikoen, som om der var en særlig systematik bag storkonflikterne på det private arbejdsmarked. Sejlivede forestillinger om storkonflikter er der mange af, og lad det være sagt med det samme: ingen af forestillingerne ser ud til at ramme plet.

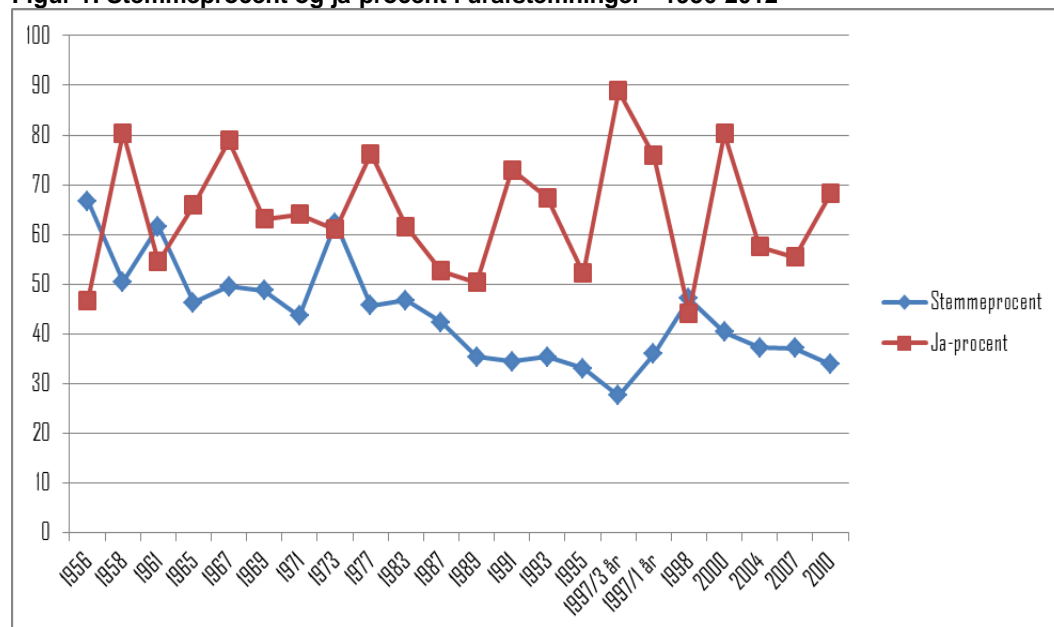
En forestilling tilsiger, at storkonflikter kommer afhængigt af økonomien. Nogle mener således, at lønmodtagerne vil skrue forventningerne op, når arbejdsløsheden falder og virksomhedernes indtjening stiger, fordi lønmodtagerne vil kræve mere end, arbejdsgiverne er villige til at give. Andre mener, at logikken er omvendt; det er når arbejdsløsheden er høj, at forhandlingerne mellem parterne sander til, fordi den økonomiske kage er for lille. Endelig er der en forestilling om betydningen af regeringsfarven. Her stikker forestillingerne også i begge veje alt afhængigt af, om man tror, at storkonflikter typisk sker under socialdemokratiske eller borgerlige regeringer.

Tolv gange ud af 30 siden 1930'erne, er parterne ikke blevet enige. Syv gange er det endt i konflikt med arbejdsnedlæggelse – fem gange er det endt med et politisk indgreb før arbejdsnedlæggelse. En ny analyse fra FAOS viser, at der stort set ingen systematik er i, hvornår overenskomstrunderne ender i storkonflikt. Hverken regeringsfarven, højt ledighedsniveau, fald i ledigheden eller høj inflation fører systematisk til storkonflikt med arbejdsnedlæggelser. Det samme kan siges om regeringsindgreb, hvor det aldrig kom til konflikt med arbejdsnedlæggelser. Dog ser det ud til, at kombinationen af socialdemokratisk regering,

højt ledighedsniveau, fald i ledigheden og en høj inflation får politikerne til at gribe ind før konflikt – dette er i hvert fald sket i 1937 og 1979 og uden undtagelse. På samme måde kan man sige, at kombinationen af socialdemokratisk regering, høj ledighed og høj inflation i tre omgange og uden undtagelse har betydet, at parterne ikke kunne blive enige, og der enten kom konflikt (i 1981) eller indgreb (i 1975 og 1977).

Når der foreligger et mæglingsforslag, – som det forligsmanden fremsatte d. 21. marts i år – viser historikken, at det faktisk kun er sket to gange, at et mæglingsforslag er blevet forkastet af lønmodtagerne; tilbage i 1956 og senest i 1998, da gærkrisen opstod på spørgsmålet om den sjette ferieuge. De allerfleste konflikter i efterkrigstiden er således opstået, fordi parterne ikke kunne blive enige, og det aldrig kom til en urafstemning blandt lønmodtagerne om mæglingsforslaget. Dette kunne tyde på opbakning til forhandlerne fra fagforbundene ved dagens afstemningsresultat.

Figur 1: Stemmepercent og ja-procent i urafstemninger - 1956-2012

Kilde: FAOS.dk

Men den gennemgående positive opbakning fra medlemmerne dækker over en lav stemmepercent. Figuren ovenfor viser, at urafstemningen de seneste 25 år har været i en slags krise, da stemmepercenten kun to gange kommet over 40 procent (i 1998 og 2000). 40 procent-grænsen er vigtig. Kommer stemmepercenten under, skal 25 procent af de stemmeberettigede stemme nej for at forkaste mæglingsforslaget. I 2012 var stemmepercenten blot på 29,3 procent, hvilket vil sige, at næsten samtlige stemmer skulle have været nej-stemmer for overhovedet at kunne forkaste mæglingsforslaget.

Den lave stemmepercent er dårlig for medlemsdemokratiet, og de mange so-favælgere har da også fået fagforeningerne til at reagere for at få medlemsdemokratiet revitaliseret. Blandt andet har Dansk Metal lanceret et ambitiøst mål om at få stemmepercenten op over 50 procent. Lidt ironisk kan man nævne, at

dette er en farlig strategi for hovedforhandlerne; når stemmeprocenten er høj er ja-procenten typisk lav. Det er dog højst sandsynligt utilfredsheden (eller evnen til at mobilisere en utilfredshed), der ændrer på stemmeprocenten – ikke omvendt.

Dette viser os, at muligheden for storkonflikter handler om mobilisering af utilfredshed – hvis den altså er der. Den seneste storkonflikt i 1998 kom i høj grad til at handle om ferie – altså et samlende tema, som var vigtigt på tværs af faglige grænser. Det samlende tema for utilfredshed er svær at se i OK-2014. Social dumping kunne være en kandidat, men temaet rammer kun nogle brancher – og det på forskellig vis. Det økonomiske niveau i aftalerne kunne have været en oplagt kandidat, fordi økonomien ser ud til at vende. Spørgsmålet er derfor, om der er nok til lønmodtagerne denne gang. Men som analysen viser, er økonomiske konjunkturer ikke en god forklaring på storkonflikter, og derudover er der flere penge i denne aftale end i de to foregående kriseaftaler i 2010 og 2012.

Tilbage står, at storkonflikter på det danske arbejdsmarked ikke umiddelbart følger en klar økonomisk eller politisk systematik. Det er i høj grad forhandlingsklimaet imellem parterne og stemningen blandt lønmodtagerne, der i særlige situationer har ført til konflikter. Hvis afstemningen synes ligegyldig for medlemmerne, kan det derudover være overordentligt svært at mønstre en stemmedeltagelse, hvor forkastelse af mæglingforslaget overhovedet er statistisk muligt. Resultatet af afstemningen om overenskomsterne for 2014-2017 præsenteres i dag kl. 12.30.

FAOS
11.04.14

Bilag:

Sådan gjorde vi: Analysen er baseret på en logisk minimering af forholdet mellem de forklarende faktorer og konflikt/indgreb/ikke konflikt. Høj ledighed er sat til ≥ 5 procent. Fald i ledighed er baseret på ændring i ledighedsprocenten fra året før. Høj inflation er sat til ≥ 3 procent. Kilder: FAOS.dk, Danmarks Statistik.

Table 1: Sandhedstabel over faktorer og konflikt/indgreb/ikke konflikt.

Social-demokratisk regering	Højt ledigheds-niveau	Fald i ledigheden	Høj inflation	Konflikt	Indgreb før konflikt	Ikke-konflikt
X	X	X		1936, 1998		1995, 1997
X		X	X	1961, 1973		1965
X			X	1956	1963	1967
X	X		X	1981	1975, 1977	
						2007, 2010
	X	X	X	1985		1987
	X		X			1983, 1989
X		X				1958, 2000
X	X	X	X		1937, 1979	
		X	X			1969
			X			1971
	X	X				2004
	X					1991
X						2012
X	X					1993

Kilder: Danmarks Statistik, FAOS, LO – egne beregninger